

ROZWÓJ MOWY DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Zacznijmy od krótkiej refleksji - czym właściwie jest mowa i dlaczego jest taka ważna?

Mowa jest dźwiękowym porozumiewaniem się ludzi. Jest ona procesem jednolitym, ale zależnie od aspektu badań można w nim wyodrębnić **czynności nadawania** i **czynności odbioru mowy** oraz wytwór mówienia i rozumienia, czyli **tekst** (L. Kaczmarek 1982).

Proces rozwoju mowy zależy od grupy trzech czynników: biologicznych, psychologicznych, społecznych.

Należy pamiętać, iż **mowa nie jest umiejętnością wrodzoną**. Człowiek nabywa ją w ciągu swego życia osobniczego w kontakcie z mówiącymi ludźmi (B. Rocławski 1983). Mówienie jest sprawnością, której trzeba się uczyć. Dziecko przyswaja mowę drogą naśladownictwa.

Dlaczego mowa jest ważna?

- odgrywa istotną rolę w nawiązywaniu kontaktów społecznych;
- umożliwia precyzyjną komunikację;
- stanowi narzędzie w zdobywaniu informacji;
- pozwala na wyrażanie własnych sądów, uczuć, upodobań;
- wpływa na szkolne sukcesy.

Czy rozwój mowy mojego dziecka przebiega prawidłowo?

Prawidłowo, czyli ... według określonych etapów.

Etapy rozwoju mowy wg L. Kaczmarka (1982) to cztery okresy kształtowania mowy dziecka:

- I. Okres melodii (sygnału – apelu: 0-1 r. ż.)
- II. Okres wyrazu (sygnału jednoklasowego: 1-2 r. ż.)
- III. Okres zdania (sygnału dwuklasowego: 2-3 r. ż.)
- IV. Okres swoistej mowy dziecięcej (swoistych form językowych: 3-7 r. ż.)

Okres melodii 0-1r. ż.

i zjawiska dla niego charakterystyczne:

- różne rodzaje krzyku, płaczu, mlaskania, cmokania;
- głuzenie (*to nieświadome wydawanie dźwięków w stanie dobrego samopoczucia, przy aktywności ruchowej*) [2 m-ce].

- zabawa głosem (*czyli powtarzanie dźwięków określonego typu*) [5 m-cy];
- gaworzenie (*świadome wydawanie dźwięków – w odróżnieniu od głużenia*) [6 m-cy];
- reagowanie na swoje imię, wykonywanie poleceń [ok. 8-9 m-cy].

Okres wyrazu 1-2 r. ż.

To czas, kiedy...

- pojawiają się pierwsze wyrazy;
- wypowiedzi coraz bardziej przypominają brzmienie wyrazu danego języka;
- jeden wyraz zastępuje całe zdanie, często kilka różnych zdań (*holofraza*).

Okres zdania 2-3 r. ż.

Na tym etapie:

- występują wypowiedzi dwuwyzrazowe (np. „Inka baśke” - „Inka chce kielbaske”);
- pojawiają się proste zdania, równoważniki („tu be”, „Inka pisać”);
- dziecko zastępuje trudniejsze głoski łatwiejszymi do wymówienia (dokonuje substytucji);
- występuje upraszczanie grup spółgłoskowych;
- brakuje wyraźnych końcówek w wypowiedzianych wyrazach.

Okres swoistej mowy dziecięcej 3-7 r. ż.

- pod koniec 3 r. ż. pojawiają się zdania 3-krotnie złożone;
- dziecko 4-letnie powinno umieć opowiedzieć jakiegoś zdarzenie czy też bajkę;
- w 5 r. ż. wypowiedzi dziecka powinny być zrozumiałe dla otoczenia.

Które głoski powinny być wymawiane przez ...

DZIECKO 3-LETNIE

powinno prawidłowo wymawiać wszystkie SAMOGŁOSKI

[A, O, E, Y, U, I, A, E]

oraz

SPÓŁGŁOSKI

[P, B, M, W, F, T, D, N, L, Ś, Ź, Ć, DŹ, K, G, H, J, Ł]

[P', B', M', W', F', N', L', K', G', H'].

DZIECKO 4-LETNIE

powinno prawidłowo wymawiać powyższe głoski oraz

SPÓŁGŁOSKI

[S, Z, C, DZ],

ale głoski

[SZ, RZ/Ż, CZ, DŻ] mogą być zastępowane przez [S, Z, C, DZ]

a głoska [R] przez głoskę [L] lub [J].

Należy pamiętać, że mowa dziecka w tym czasie rozwija się, a zastępowanie trudniejszych głosek jest normą rozwojową.

DZIECKO 5-LETNIE

powinno wymawiać

SPÓŁGŁOSKI

[SZ, RZ/Ż, CZ, DŻ],

a głoska [R] jeszcze **może być realizowana** jako głoska [L].

DZIECKO 7-LETNIE

powinno prawidłowo wymawiać wszystkie spółgłoski i samogłoski języka polskiego.

Jakie wady wymowy występują najwcześniej u dzieci w wieku przedszkolnym...?

DYSLALIA,

czyli zaburzenie artykulacji/wymowy.

Jakie mogą być przyczyny wad wymowy? (D. Emiluta-Rozya)

- nieprawidłowe wzory wymowy otoczenia (dziecko naśladuje nieprawidłowe wzorce wymowy rodziców, dziadków, ale też osób odgrywających istotną rolę w jego życiu; dyslalia środowiskowa);
- zaburzony słuch fizyczny (w badaniach słuchu odnotowano odstępstwa od normy; dyslalia słuchowa);
- nieprawidłowa budowa aparatu artykulacyjnego (np. skrócone wędzidełko podjęzykowe, wady rozszczepowe, wada zgryzu; dyslalia anatomiczna);
- niesprawność aparatu artykulacyjnego (dysfunkcje oddychania, połykania, żucia; dyslalia funkcjonalna);
- niewłaściwe napięcie mięśni (dyslalia podkorowa);
- nieprawidłowe funkcjonowanie struktur korowych (dyslalia korowa).

OPÓŹNIONY ROZWÓJ MOWY, czyli ...

sytuacja, gdy dziecko w określonym wieku nie posługuje się mową, która jest uznana za prawidłową dla tego wieku, ale nie występują zjawiska patologii.

OPÓŹNIONY ROZWÓJ MOWY można zdiagnozować, kiedy dziecko:

- dobrze słyszy tzn. ma prawidłowy słuch fizyczny;
- nie ma uszkodzeń ośrodkowego układu nerwowego;
- ma pamięć słuchową adekwatną do wieku;
- psychoruchowo nie odbiega od normy;
- gaworzyło prawidłowo i o czasie (ew. przesunięcie gaworzenia do 9/10 m-ca);
- rozumie wypowiedzi adekwatnie do wieku;
- podejmuje próby komunikacji niewerbalnej (mimiką, gestem, „całym sobą”) i nie izoluje się od otoczenia.

Pomiędzy 4 a 5 rokiem życia opóźnienie powinno się wyrównać.

Anna Parol-Przybyś

Bibliografia:

- Demel G.: Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola, Warszawa 1994
Emiluta-Rozya D.: Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym, Warszawa 2006
Kaczmarek L.: Nasze dziecko uczy się mowy, Lublin 1986
Minczakiewicz M.E.: Mowa-rozwój-zaburzenia-terapia, Kraków 1997